

Layihə

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları

1. Ümumi müddəalar

1.1. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları (bundan sonra – dövlət standartları) "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa, "Ümumi təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa, "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"na, "Azərbaycan Respublikasının ömürboyu təhsil üzrə Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi"ne əsasən hazırlanmışdır.

1.2. Dövlət standartları aşağıdakıları müəyyən edir:

- ümumi təhsilin məzmununu;
- ümumi təhsilin idarə olunmasını;
- ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazasını;

- ümumi təhsilin infrastrukturunu;

- ümumi təhsil sistemində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəricilərini;

- ümumi təhsil sistemində təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsini.

1.3. Dövlət standartları məktəbəhazırlıq təhsili və ümumtəhsil fənləri üzrə məzmun standartları və kurikulumların hazırlanmasında əsas tutulur.

1.4. Dövlət standartları 5 il müddətinə qüvvədədir.

2. Ümumi təhsilin məzmunu

2.1. Ümumi təhsilin məzmununa dair ümumi tələblər aşağıdakılardır:

- fərdin, dövlətin, cəmiyyətin dövrə uyğun sosial sifarişinin, maraq və tələbatlarının nəzərə alınması;

- təhsilalanların yaşına, fizioloji-psixoloji xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq, onların əqli, fiziki, mənəvi, estetik inkişafının, müstəqil əmək və təhsil həyatına hazırlanmasının, cəmiyyətin faydalı və məhsuldar üzvünə çevrilməsinin təmin olunması;

- təhsilalanların zəruri nəzəri və praktik biliklərlə yanaşı, şəxsiyyətin formalaşmasına yönəlmis həyati bacarıq və dəyərlərə yiyələnməsinin prioritet hesab edilməsi;

- ümumi təhsil pilləsində verilmiş biliklərin müstəqil həyatda təhsilalanlar üçün faydalı olmasını təmin edilməsi;

- istedadın reallaşması və inkişafı üçün etibarlı zəmin yaratması.

2.2. Ümumi təhsilin məzmunu milli və ümumbəşəri dəyərləri əks etdirməklə dünyəvilik, nəticəyönümlük, şagirdyönümlük, şəxsiyyətyönümlük, varislik və inteqrativlik prinsipləri əsasında hazırlanır.

2.3. Ümumi təhsilin məzmununa şagirdlərin ümumi inkişafına xidmət etməyən, təbii və təbiiyən xarakter daşımayan, milli və ümumbəşəri mənəvi dəyərlərə zidd olan, habelə məzmunu ağırlaşdıran az əhəmiyyətli, ikinci dərəcəli məsələlərin daxil edilməsi yolverilməzdir.

3. Ümumi təhsilin idarə olunması

3.1. Ümumi təhsilin idarə olunması hesabatlılıq, məsuliyyətin bölüşdürülməsi və inkişafın monitorinqi prinsipləri əsasında həyata keçirilir, müəssisənin fəaliyyətinin düzgün və səmərəli planlaşdırılması idarəetmənin keyfiyyətini təmin edən başlıca şərtlərdən biri hesab olunur.

3.1.1. Hesabatlılıq – müəssisənin fəaliyyətində iştirak edən hər bir kollektiv üzvünün qarşılıqlı hesabatvermə yolu ilə tapşırılmış iş sahəsində cavabdehliyini və vəzifə məsuliyyətini təmin edir.

3.1.2. Məsuliyyətin bölüşdürülməsi – idarəolunma prosesində demokratiklik, şəffaf-lıq və sistemlilik yaratmaqla nəzərdə tutulan tədbirlərin icrasına çevik nəzarət mexanizminin tətbiqinə xidmət göstərir.

3.1.3. İnkişafın monitorinqi – həyata keçirilən fəaliyyətlərin məqsədəuyğunluğunun aşkara çıxarılması, şagird nailiyyətlərinin və pedaqoji işçilərin peşəkarlıq səviyyəsinin dinamikasının izlənilməsi yolu ilə perspektivlərin müəyyənəndirilməsini, habelə zəruri hallarda idarəetmə sistemində müvafiq dəyişikliklərin aparılmasını təmin edir.

3.2. Ümumi təhsilin idarə olunması dövlət-ictimai xarakter daşıyır.

3.3. Ümumi təhsil müəssisələrində ali idarəetmə orqanı ictimai əsaslarla fəaliyyət göstərən Pedaqoji Şura. Bununla yanaşı, idarəetmədə demokratikliyi və şəffaflığı daha yüksək səviyyədə təmin etmək məqsədilə ümumi təhsil müəssisələrində ictimai əsaslarla özünüidarə orqanları (məktəb şurası, qoyyəmlər (himayəçilər) şurası, metodik şura, valideyn-məktəb assosiasiyası, valideyn komitəsi, uşaq parlamenti və s.) yaradıla bilər.

3.4. Ümumi təhsil müəssisəsinə rəhbərliyi qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qayda-da təyin edilmiş direktor həyata keçirir.

4. Ümumi təhsilin maddi-texniki və tədris bazası

4.1. Ümumi təhsil müəssisəsinin maddi-texniki və tədris bazasına təchiz olunmuş tədris laboratoriyaları, emalatxanalar, idman və akt zalı, təhsilalan və təhsilverənlər üçün mebel avadanlığı, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları, audio-vizual avadanlıqlar, tədris-əyani vəsaitləri, təlimin texniki vəsaitləri, dərslik və elmi-bədii ədəbiyyat fondu, tədris-təcrübə sahəsi daxildir.

5. Ümumi təhsilin infrastrukturunu

5.1. Ümumi təhsilin infrastrukturuna daxildir: təhlükəsiz təhsil şəraiti, pedaqoji kadrlarla təminat, təhsil fəaliyyəti üçün zəruri imkanlara malik binalar, yardımçı bina və qurğular, sadə idman, təlim meydançaları və qurğuları, müvafiq kadrlarla təmin olunmuş tibb, işə obyektleri, kitabxana, rabitə, su, istilik, elektrik sistemləri, internet xidməti.

6. Ümumi təhsil pilləsində təhsilverənlərin keyfiyyət göstəriciləri

6.1. Ümumi təhsil müəssisələrində müvafiq ixtisas üzrə pedaqoji təhsilə malik olanlar, həmçinin müvafiq ixtisas üzrə pedaqoji təhsili olmayan ali təhsilli mütəxəssislər müəyyən edilmiş qaydada pedaqoji fəaliyyətlə məşğul ola bilərlər.

6.2. Zəruri hallarda ucaq yaşayış ərazilərindəki ümumi təhsil müəssisələrində ixtisaslı pedaqoji kadr çatışmadığı hallarda məzmun və mahiyyət etibarilə yaxın fənlərin müvafiq ixtisas müəllimi tərəfindən tədrisinə yol verilir.

6.3. Cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuş təhsilverənlərin pedaqoji fəaliyyəti davam etdirmələri, habelə səhətinin vəziyyətinə görə, təhsilverənlərin təlim-təbii müəssisəsində fəaliyyətdən kənarlaşdırılması müvafiq qanunvericilik aktları ilə tənzimlənir.

6.4. Ümumi təhsil sistemində çalışan təhsilverənlər, əsasən, aşağıdakı keyfiyyət göstəricilərinə malik olmalıdırlar:

- ixtisası üzrə dövrün tələbatına uyğun elmi-nəzəri biliklərə;

- uşaqlarla həssas ünsiyyətqurma və iş bacarığına;

- əxlaqi-mənəvi keyfiyyətlərə, pedaqoji etika və mədəniyyətə;

- əməkdaşlıq, tədqiqatçılıq, özünütəhsil və idarəçilik bacarıqlarına;

- yaradıcılıq və sağlam rəqabət tələb edən layihələrdə, müsabiqə və innovativ proqramlarda iştirak qabiliyyətinə;

- öz fəaliyyətini təqdim etmək və qabaqcıl pedaqoji təcrübələrdən bəhrələnmək bacarığına;

- ədalətlik, məsuliyyətlik, cavabdehlik keyfiyyətlərinə;

- işlədiyi məktəbdə və ictimaiyyətdə hörmətə və nüfuza.

7. Ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi

7.1. Ümumi təhsil pilləsində təhsilalanların bilik, bacarıq və vərdişlərinin səviyyəsi ümumi təhsilin hər bir səviyyəsi üçün təsdiq olunmuş təhsil proqramları üzrə qazandıqları təlim nailiyyətlərinin səviyyəsi ilə müəyyən edilir.

8. Şagirdlərdə formalaşdırılan dəyər və səriştələr

Dəyərlər və səriştələr	Məktəbəhazırlıq mərhələsində	İbtidai təhsil səviyyəsində	Ümumi orta təhsil səviyyəsində
Vətəndaş təfəkkürü Vətəna, dövlətə, xalqa məhəbbət və sədaqət. Milli iftixar hissi. Ana dilinə, xalqın mənəvi irsinə, tarix və mədəniyyətinə, milli-mənəvi dəyərlərinə, bəşəri dəyərlərə hörmət. Vətəna olan təhdidlərə qarşı barışmazlıq.	- Vətəni, yaşadığı bölgə və milli mənsubiyyəti haqqında məlumatlara malikdir; - Azərbaycanın dövlət rəmzlərini təsvirlərdə tanıyır, Dövlət Himnini oxuya bilir; - Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları, ölkənin əsas təbii sərvətləri, tarixi bünlər və milli bayramlar barədə məlumatlıdır.	- ölkəsinin, yaşadığı bölgənin özəllikləri, xalqın adət-ənənələri, milli xüsusiyyətləri, tanınmış nümayəndələri barədə məlumatlıdır; - Azərbaycanın dövlət rəmzləri haqqında məlumatlıdır, Dövlət Himnini ifa edir; - ana dilinin ifadə imkanları, xalqın qədim tarixi və mədəniyyəti, "Vətənpərvərlik" məfhumu haqqında təsəvvürlərə malikdir.	- Vətəninin və xalqın tarixi, dövlətçilik ənənələri, iqtisadi potensialı, təbii zənginlikləri, mədəni irsi, görkəmli şəxsiyyətləri, milli-mənəvi dəyərləri, habelə ümumbəşəri dəyərlər haqqında məlumatlıdır; - Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzlərinin təsis tarixi haqqında məlumatlıdır, onların mənəvi və mahiyyətini izah edir; - ana dilinin zənginliyini, xalqın mədəniyyətini, keçmiş və müasir tarixini, təbiətini, Vətəninin nailiyyətlərini və beynəlxalq ələmdə mövqeyini dəyərləndirir; - Vətəninə qarşı olan təhdidləri tanıyır və münasibət bildirir.
Ünsiyyət mədəniyyəti Nitq fəaliyyəti. Əməkdaşlıq və birgəfəaliyyət. Xarici dil bacarıqları.	- dialoqlarda iştirak edir, fikirlərini izah edə bilir, təsvirlər əsasında rabitəli danışıq; - əməkdaşlıq bacarığını nümayiş etdirir; - ünsiyyət etiketləri barədə təsəvvürə malikdir.	- dialoji, monoloji və yazılı nitqdən istifadə edə bilir; - ünsiyyət etiketlərinə, kollektiv fəaliyyətdə iştirak qaydalarına bələddir; - xarici dildə ilkin nitq bacarıqlarına malikdir.	- təqdim olunmuş mövzu ətrafında və müəyyən hadisə münasibətilə danışıq, çıxış etmək, rəy və mülahizə yürütmək, fikirlərinin ifadəsində yazılı dildən istifadə etmək bacarığı vardır; - kollektiv şəraitdə, komanda daxilində fəaliyyət göstərməyi bacarır; - xarici dildə ünsiyyət qura bilir.
Müstəqillik və demokratiklik Azad fikirlilik və fərqli düşüncə tərzli. Təşəbbüskarlıq. Müstəqil öyrənmə və fikir yürütmə. Hüquqlara hörmət.	- dinlədiyi fikrə münasibət bildirməyi bacarır; - təqdim olunan əşya, hadisə barədə öz rəyini bildirir; - sərbəst fəaliyyət bacarığına malikdir; - insan hüquqları barədə təsəvvürə malikdir.	- fikirlərini sərbəst söyləyə, şəxsi rəyini ifadə edə bilir; - məlumat toplamağı və onlardan istifadə etməyi bacarır; - fəaliyyətin mərhələlərlə təşkili sahəsində bacarıqları vardır; - insan hüquqları barədə məlumatlıdır.	- sözlədiyi fikirləri, rəy və mülahizələrini əsaslandırmağı bacarır; - əlavə öyrənmək üçün məlumat mənbələrini təyinatına görə seçə və onları tətbiq edə bilir; - həyat fəaliyyətinin planlaşdırılması üzrə bacarıqlara malikdir; - insan hüquq və azadlıqlarının mahiyyətini dərk etdiyini nümayiş etdirir.
Kreativlik Analiz-sintez. Məntiqi, tənqidi və yaradıcı yanaşma tərzli. Tədqiqatçılıq.	- qruplaşdırmağı, müqayisə və seçim etməyi bacarır; - tərtibatçılıq qabiliyyətinə malikdir.	- topladığı faktları müqayisə edə və qruplaşdırmağa bilir; - öyrəndikləri və müşahidə etdikləri əsasında mülahizə yürütməyi bacarır.	- topladığı faktları, müşahidə etdiyi hadisələri sistemləşdirmək və təhlil etmək, ümumiləşdirmələr aparmaq, nəticə çıxarmaq və təklif bildirmək bacarıqları vardır; - təcrübələr qoymağı, faktları araşdırmağı, əldə etdiyi nəticələri müqayisə etməyi, qiymətləndirməyi və təqdim etməyi bacarır.
Riyazi və iqtisadi savadlılıq. İKT savadlılığı Riyazi biliklərin həyati problemlərin həllinə təminat yaratması. İqtisadi təfəkkürün formalaşdırılması. İnformasiya mədəniyyətinin təşəkkülü və inkişafı.	- hesablama apara və sadə riyazi modellər qura bilir; - qənaət məfhumu barədə təsəvvürə malikdir; - informasiya-kommunikasiya vasitələrini tanıyır və fərqləndirir.	- riyazi anlayışların mahiyyəti barədə təsəvvürlərə, riyazi dildən istifadə və hesablamalar aparmaq bacarığına malikdir; - problem həlli ilə bağlı ehtimallar irəli sürə bilir; - pul vəsaitindən və vaxtdan səmərəli istifadə barədə məlumatlıdır; - İKT-dən istifadə sahəsində ilkin bacarıqlara malikdir.	- riyazi biliklərini gündəlik həyatda tətbiq edə, məlumatları riyazi dildə ifadə edə bilir; - problemlərin optimal həlli yollarını müəyyən etmək bacarığına malikdir; - iqtisadi anlayışlar, vergitutma və sığorta xidmətinin, qiymətli kağızların mahiyyəti və əhəmiyyəti barədə məlumatlıdır, həyati məsələlərə aid iqtisadi layihələr qurmağı, iqtisadi biliklərini tətbiq etməyi bacarır; - sahibkarlıq fəaliyyəti barədə təsəvvürlərə malikdir; - İKT-nin imkanlarından yararlanmağa bilir.
Tolerantlıq Müxtəlif mədəniyyətlərə həssas və dözümlü münasibət.	- dözümlülük anlayışının mahiyyəti barədə təsəvvürə malikdir.	- müxtəlif etnik qruplara, dillərə və dinlərə mənsub insanlara eyni münasibət bəslənməsi barədə məlumatlıdır.	- müxtəlif mədəniyyətləri xarakterik cəhətlərinə görə fərqləndirə bilir; - milli, irqi, dini ayrıseçkiliyin yolverilməzliyini əsaslandırmağı bacarır.
Estetik və fiziki mədəniyyət Estetik mədəniyyətin, hissi-emosional və texnoloji bacarıqların formalaşdırılması. Harmonik inkişaf və sağlamlığın mühafizəsi.	- sadə ifa və təsvir bacarıqlarına malikdir; - gigiyenik vasitələr və onlardan istifadə qaydaları barədə məlumatlıdır.	- incəsənət sahəsi haqqında məlumatlıdır; - ifa, təsvir və texnoloji bacarıqlar nümayiş etdirir; - fiziki inkişaf, sağlamlığın qorunması və idman oyunları haqqında təsəvvürlərə malikdir; - fiziki hərəkətlərin icrasını normativlərə uyğunlaşdırmağa bilir.	- incəsənət sahələrinin oxşar və fərqli cəhətləri haqqında məlumatlıdır; - özünün və digərlərinin ifa, təsvir, tərtib və dizayn bacarıqlarını dəyərləndirə bilir; - musiqi və təsviri sənət nümunələrini mənəvi və məzmun baxımından izah edə bilir; - fiziki mədəniyyət haqqında biliklərə malikdir; - fiziki inkişafı şərtləndirən hərəkətləri təhlükəsiz icra qaydalarına uyğun yerinə yetirir.

Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları

← **Övvəli səh.8**

9. Ümumi təhsilin səviyyələrində tədris edilən məşğələ və fənlər

9.1. Məktəbəhazırlıq mərhələsində:

“Ətraf aləmlə tanışlıq”, “Savad təliminə hazırlıq və nitq inkişafı”, “Bədii təfəkkürün inkişafı”, “Məntiqi və riyazi təfəkkürün inkişafı”, “Təsviri fəaliyyət”, “Musiqi”, “Fiziki mədəniyyət”.

9.2. İbtidai təhsil səviyyəsində:

“Azərbaycan dili (tədris Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (tədris rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (tədris gürcü dilində olan məktəblərdə)”, “Azərbaycan dili – dövlət dili kimi” (tədris digər dillərdə olan məktəblərdə), “Xarici dil”, “Riyaziyyat”, “İnformatika”, “Həyat bilgisi”, “Texnologiya”, “Fiziki tərbiyə”, “Musiqi”, “Təsviri incəsənət”.

9.3. Ümumi orta təhsil səviyyəsində:

“Azərbaycan dili (tədris Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (tədris rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (tədris gürcü dilində olan məktəblərdə)”, “Azərbaycan dili–dövlət dili kimi” (tədris digər dillərdə olan məktəblərdə), “Ədəbiyyat”, “Xarici dil”, “İkinci xarici dil” (tədris Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), “Riyaziyyat”, “İnformatika”, “Azərbaycan tarixi”, “Ümumi tarix”, “Təbiət”, “Fizika”, “Kimya”, “Biologiya”, “Coğrafiya”, “Texnologiya”, “Fiziki tərbiyə”, “Musiqi”, “Təsviri incəsənət”.

9.4. Tam orta təhsil səviyyəsində:

9.4.1. Təmayüllü siniflərdə:

Təmayül fənləri¹, tədris dili, “Azərbaycan dili – dövlət dili kimi” (tədris digər dillərdə olan məktəblərdə), “Xarici dil”, “Riyaziyyat”, “İnformatika”, “Azərbaycan tarixi”, “Fiziki tərbiyə”, “Çağırışqədərkə hazırlıq”.

9.4.2. Qeyri-təmayül siniflərində:

“Azərbaycan dili (tədris Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), rus dili (tədris rus dilində olan məktəblərdə), gürcü dili (tədris gürcü dilində olan məktəblərdə)”, “Azərbaycan dili – dövlət dili kimi” (tədris digər dillərdə olan məktəblərdə), “Ədəbiyyat”, “Xarici dil”, “İkinci xarici dil” (tədris Azərbaycan dilində olan məktəblərdə), “Riyaziyyat”, “İnformatika”, “Azərbaycan tarixi”, “Ümumi tarix”, “Fizika”, “Kimya”, “Biologiya”, “Coğrafiya”, “Fiziki tərbiyə”, “Çağırışqədərkə hazırlıq”.

9.5. Azsaylı xalqların kompakt yaşadığı bölgələrdə valideynlərin arzusu və razılığı olduğu halda, həmin azsaylı xalqın dili tədris edilir.

9.6. İstedadlı şagirdlərdən komplektləşdirilmiş ümumi təhsil müəssisələrinin (lisey, gimnaziya, fənn məktəbləri və s.) tədris planlarında təhsilənlərin seçdikləri istiqamət üzrə bilik və bacarıqlarının, potensial imkanlarının, ümumi dünyagörüşünün inkişafına yönəlmiş xüsusi kurslar (fənlər) nəzərdə tutulur.

9.7. İqtisadi və maliyyə savadlılığı, mədəniyyət, insan hüquq və azadlıqları, həyat fəaliyyətinin təhlükəsizliyi üzrə bilik və bacarıqların mənimlənməsi müvafiq fakültativ kurslar vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

10. Ümumi təhsilin məktəbəhazırlıq mərhələsində, ibtidai, ümumi orta və tam orta təhsil səviyyələrində tədris edilən məşğələ və fənlər üzrə ümumi təlim nəticələri
10.1. Məktəbəhazırlıq mərhələsində:
- verilmiş mövzu ətrafında danışır, özü, ailəsi və Vətəni haqqında kiçik təqdimatlar edir;
- ətrafda baş verən hadisələrə münasibət bildirir, kiçik şifahi mətnlər qurur;
- hərfləri tanıyır, kəsmə əlifbadakı hərflərdən istifadə edərək sözlər yaradır;
- əşyalarla 10 dairəsində riyazi əməliyyatlar yerinə yetirir;
- həndəsi fiqurları adlandırır, müqayisə edir və onlardan aidiyyəti üzrə istifadə edir;
- sadə kompozisiyalar qurur, təsvir prosesində rəng çalarlarından istifadə edir;
- ifaçılıq bacarıqları nümayiş etdirir;
- birləşməliyyət və ünsiyyət etiketlərinə, gigiyena qaydalarına riayət edir;
- müəyyən olunmuş fiziki hərəkətləri yerinə yetirir.

10.2. İbtidai təhsil səviyyəsində:

10.2.1. Tədris dilləri (Azərbaycan, rus, gürcü) üzrə:

- müvafiq qaydalar əsasında oxuyur;
- oxuduqlarına və dinlədiklərinə münasibət bildirir;
- fikirlərini şifahi və yazılı ifadə edir;
- kiçikhəcmli mətnlər qurur;
- nitq etiketlərinə və dil qaydalarına əməl edir;
- mənbələrdən istifadə edir.

10.2.2. “Azərbaycan dili – dövlət dili kimi” fənni üzrə:

- mövcud tələblər daxilində oxuyur və yazır;

- oxuduğu, dinlədiyi və müşahidə etdikləri barədə danışır;

- kiçik mətnlər tərtib edir;

- lüğət vasitəsilə tərcümələr edir.

10.2.3. “Xarici dil”lər üzrə:

- kiçikhəcmli mətnləri oxuyur;

- oxuduğu, dinlədiyi və müşahidə etdiyinin məzmununu izah edir;

- öyrəndiklərini şifahi və yazılı ifadə edir;

- lüğət ehtiyatına və müvafiq nitq etiketlərinə uyğun ünsiyyət qurur.

10.2.4. “Riyaziyyat” fənni üzrə:

- sıfır da daxil olmaqla minliklər dairəsində natural ədədlər üzərində hesab əməllərini yerinə yetirir;

- təyinatına görə kəmiyyətlərdən (uzunluq, sahə, həcm, kütlə, zaman) istifadə edir;

- müstəvi fiqurlar üzərində ölçmə və hesablamalar aparır;

- məlumatlar toplayır, onların təhlilini aparır, nəticələrini riyazi modelləşmə ilə ifadə edir;

- həyatı hadisələrlə bağlı ehtimallarını bildirir;

- sadə riyazi çalışmalar qurur.

10.2.5. “İnformatika” fənni üzrə:

- kompüterdə sadə əməliyyatları icra edir;

- qrafik redaktorda rəsmlər çəkir və onların üzərində dəyişikliklər aparır;

- mətn redaktorunda sənəd hazırlayır;

- alqoritmlər qurur və təqdim edir.

10.2.6. “Həyat bilgisi” fənni üzrə:

- Vətən tarixi, dövlət rəmzləri, uşaq hüquqları, dini-əxlaqi mədəni keyfiyyətlər, insanlara və təbiətə münasibət barədə biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir;

- ətraf aləmdə baş verən hadisələri müşahidə edir və onlara münasibət bildirir;

- müşahidə etdiyi təbiət hadisələrinin fərqli cəhətlərini izah edir;

- məişətdə, gündəlik fəaliyyətdə və fəvqəladə hadisələr zamanı həyat və sağlamlığın mühafizəsi ilə bağlı zəruri təhlükəsizlik qaydalarını izah edir;

- iqtisadi bilik və bacarıqlarını (qənaət, səmərəli istifadə və s.) təqdim edir.

10.2.7. “Texnologiya” fənni üzrə:

- materialları təyinatına görə müəyyən edir;

- müvafiq texnologiyalardan istifadə etməklə məmulatlar hazırlayır;

- məişət xidmətlərini yerinə yetirir;

- fərdi və kollektiv formada hazırlanan məmulatla ra münasibət bildirir;

- texnoloji proseslərlə bağlı təhlükəsizlik və gigiyena qaydalarına əməl edir;

- sadə model və layihələr qurur.

10.2.8. “Fiziki tərbiyə” fənni üzrə:

- hərəkət komplekslərini nümunələrə və normativlərə uyğun icra edir;

- mütəhərrik və idman oyunlarını fərqləndirir;

- təhlükəsizlik və orqanizmi möhkəmləndirmək qaydalarını izah edir;

- əməkdaşlıq bacarıqları nümayiş etdirir.

10.2.9. “Musiqi” fənni üzrə:

- ifa qaydalarına əməl edir;

- milli musiqi alətlərini fərqləndirir;

- Azərbaycanın görkəmli musiqi xadimlərini və onların məşhur əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir.

10.2.10. “Təsviri incəsənət” fənni üzrə:

- həyatı görüntüləri praktik yolla təsvir edir;

- əşya və hadisələrin təsvirində uyğun rəng və rəng çalarlarından istifadə edir;

- kompozisiyalar qurur, tərtibat xarakterli işlər yerinə yetirir;

- Azərbaycanın görkəmli incəsənət xadimlərini tanıdığını nümayiş etdirir.

10.3. Ümumi orta təhsil səviyyəsində:

10.3.1. Tədris dilləri (Azərbaycan, rus, gürcü) üzrə:

- mətnin üslubuna uyğun oxu texnikası tətbiq edir;

- nitqində dil qaydalarına əməl edir;

- oxuduğu və dinlədiklərinə münasibətini əsaslandırır;

- müxtəlif tipdə və formada mətnlər qurur, yaradıcı yazılar yazır;

- mövzular üzrə təqdimatlar edir;

- mənbələrdən öyrəndiklərini tətbiq edir.

10.3.2. “Azərbaycan dili – dövlət dili kimi” fənni üzrə:

- oxu və yazı qaydalarına riayət edir;

- oxuduğu, dinlədiyi və müşahidə etdiklərinin məzmununu izah edir;

- süjetli mətnlər qurur;

- tərcümə bacarıqları nümayiş etdirir.

10.3.3. “Ədəbiyyat” fənni üzrə:

- bədii mətnləri hissi-emosional xüsusiyyətlərinə görə ifadəli oxuyur;

- yazılı və şifahi ədəbiyyatın, ədəbi janrların səciyəvi cəhətlərini izah edir;

- bədii əsərlərin təhlili əsasında müqayisə və ümumiləşdirmələr aparır, rəy və mülahizələr irəli sürür;

- müxtəlif tip və formalı mətnlər üzərində yaradıcı iş aparır;

- bədii mətnlərdəki ideyanı milli-mədəni, dini-əxlaqi dəyərlərlə əlaqələndirir;

- yazılı nitqində məzmunu uyğun üslub müəyyənləşdirir, fikirlərinin ifadəsi üçün münasib təsvir vasitələri seçir;

- ədəbi simalar və hadisələr haqqında təqdimatlar edir.

10.3.4. “Xarici dil”lər üzrə:

- müxtəlif mətnləri oxuyur;

- oxuduğu və dinlədiklərinə münasibət bildirir;

- fikirlərini şifahi və yazılı ifadə edir;

- lüğət nümunələri hazırlayır, kiçik mətnlər tərtib edir;

- mənbələrdən istifadə edir, sadə mətnləri tərcümə edir;

- öyrəndiyi dildə ünsiyyətqurma bacarıqları nümayiş etdirir.

10.3.5. “İkinci xarici dil” üzrə:

- oxuduğu mətnlərin və dinlədiklərinin məzmununu izah edir;

- müşahidə etdiklərini şifahi şərh edir;

- sadə formada şifahi və yazılı mətnlər qurur;

- mənbələrdən istifadə edir, sadə mətnləri tərcümə edir;

- lüğət ehtiyatı və öyrəndiyi dil qaydaları əsasında ünsiyyət qurur.

10.3.6. “Riyaziyyat” fənni üzrə:

- şifahi və yazılı formada hesablamalar aparır;

- simvollar vasitəsilə cəbri ifadələr qurur;

- problem həllində funksional asılılıqlardan və onların müxtəlif formada ifadələrindən istifadə edir;

- müstəvi və fəza fiqurlarının xassələrini tətbiq edir, həndəsi qurmalr və ölçmələr aparır;

- müxtəlif məzmunlu məlumatlar toplayır, onları təhlil edərək sistemləşdirir, nəticələrini riyazi dildə təqdim edir;

- ehtimal və proqnozlar irəli sürür, mülahizələrini əsaslandırır;

- alqoritmlər qurur, nəticələrini dəyərləndirir;

- riyazi çalışmalar tərtib edir.

10.3.7. “İnformatika” fənni üzrə:

- informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından istifadə edir;

- elektron təqdimatlar hazırlayır və təqdim edir;

- elektron cədvəl və diaqramlar qurur;

- standart riyazi alqoritmləri tətbiq edir, həyatı məsələlərin alqoritmik həllini təqdim edir;

- proqramlaşdırma dillərindən istifadə edir.

10.3.8. “Azərbaycan tarixi” fənni üzrə:

- tarixi hadisələrin mahiyyətini izah edir, onların başvermə səbəblərinə və nəticələrinə münasibət bildirir;

- tarixi dövrləri fərqləndirir və dünya ölkələrinin müvafiq dövrləri ilə müqayisə etməklə mülahizələrini şərh edir;

- bəşər mədəniyyətinin inkişafında Azərbaycanın rolu və mövqeyini izah edir;

- insan hüquqları kontekstində ölkə Konstitusiyasının müddəalarını şərh edir;

- Azərbaycan tarixinin görkəmli şəxsiyyətləri haqqında təqdimatlar edir.

10.3.9. “Ümumi tarix” fənni üzrə:

- tarixi dövrləri müqayisə edir və dəyərləndirir;

- ayrı-ayrı dövzləri bəşər mədəniyyətinin inkişafındakı roluna görə fərqləndirir;

- mədəni-əxlaqi dəyərlərin formalaşmasında dinlərin rolunu şərh edir.

10.3.10. “Təbiət” fənni üzrə:

- canlı və cansız təbiətin xüsusiyyətlərini şərh edir;

- Günəş sistemi ilə Yerin qarşılıqlı təsiri nəticəsində yaranan hadisələri izah edir;

- təbiətdə baş verən hadisə və prosesləri fərqləndirir;

- insanın təbiətə təsiri ilə yaranan problemlərə, ətraf mühitin qorunmasına dair mülahizələrini bildirir.

10.3.11. “Fizika” fənni üzrə:

- materiyanın növlərinin hərəkət formalarının oxşar və fərqli cəhətlərini izah edir;

- təbiət hadisələrinin başvermə səbəblərini müvafiq fiziki qanunlar əsasında şərh edir;

- fiziki təcrübələr aparır və nəticələrini şərh edir;

- fiziki kəmiyyətlərin ölçülməsində uyğun vasitələrdən istifadə edir;

- fiziki və təbiət hadisələri haqqında təqdimatlar edir.

10.3.12. “Kimya” fənni üzrə:

- xassələrinə görə maddələrin tətbiq sahələrini izah edir;

- maddələrdə baş verən dəyişikliklərin səbəb və nəticələrini şərh edir;

- ekoloji layihələr hazırlayır və təqdim edir;

- maddələrin quruluşunu modelləşdirir.

10.3.13. “Biologiya” fənni üzrə:

- canlıların quruluşunu, onların bir-biri ilə və cansız aləmlə qarşılıqlı əlaqəsini izah edir;

- canlılarda gedən bioloji prosesləri şərh edir;

- bioloji biliklərini tətbiq edir;

- ətraf aləmin və sağlamlığın qorunması ilə bağlı təqdimatlar edir.

10.3.14. “Coğrafiya” fənni üzrə:

- coğrafi hadisə və proseslərin mahiyyətini izah edir;

- ölkəsinin coğrafi özəllikləri və iqtisadi inkişaf potensialı haqqında məlumatları müqayisələr aparmaqla şərh edir;

- kartoqrafik bacarıqlar nümayiş etdirir;

- coğrafi məlumatlar əsasında hesablamalar aparır, nəticələrini riyazi dildə təqdim edir;

- iqtisadi-coğrafi layihələr qurur və təqdim edir.

10.3.15. “Texnologiya” fənni üzrə:

- texniki və texnoloji bilikləri, qrafik bacarıqları tətbiq edir;

- layihələr həyata keçirir, dizayn tələblərinə uyğun məmulatlar hazırlayır, hazırlanmış məmulatları dəyərləndirir;

- məişət mədəniyyəti nümayiş etdirir;

- becərmə, bəsləmə, tədarük və emalətmə bacarıqları nümayiş etdirir;

- əmək fəaliyyətini tənzimləyir və idarə edir;

- iş prosesində təhlükəsizlik qaydalarına əməl edir, birləşməliyyət bacarıqları nümayiş etdirir.

10.3.16. “Fiziki tərbiyə” fənni üzrə:

- hərəki qabiliyyətlər üzrə normativləri yerinə yetirir;

- hərəki qabiliyyətləri inkişaf etdirən hərəkətləri seçir və onlardan məqsədlı istifadə edir;

- sağlamlığın möhkəmləndirilməsi üçün hərəkətlər kompleksi seçir və yerinə yetirir;

- hərəki fəaliyyət zamanı təhlükəsizlik qaydalarına və tibbi-gigiyenik tələblərə əməl edir;

- idman oyunları və görkəmli idmançılar haqqında təqdimatlar edir.

10.3.17. “Musiqi” fənni üzrə:

- fərdi qaydada, qrup və kollektiv daxilində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;

- musiqi alətlərini və musiqi kollektivlərini fərqləndirir;

- musiqi əsərlərini janr və melodik xüsusiyyətlərinə görə fərqləndirir;

- görkəmli musiqi xadimləri və məşhur musiqi əsərləri haqqında təqdimatlar edir.

10.3.18. “Təsviri incəsənət” fənni üzrə:

- həyatı görüntüləri real və abstrakt tərzdə təsvir edir;

- təsviri sənət növlərini fərqləndirir;

- bədii tərtibat və dizayn bacarıqları nümayiş etdirir;

- görkəmli təsviri sənət xadimləri və məşhur təsviri sənət əsərləri haqqında təqdimatlar edir.

10.4. Tam orta təhsil səviyyəsində:

10.4.1. Tədris dilləri (Azərbaycan, rus, gürcü) üzrə:

- nitqində ədəbi dil normalarına riayət edir;

- oxuduğu və dinlədiyi mətnləri ideya, üslub və bədiiilik baxımından təhlil edir;

- verilmiş nümunəvi mətnləri dil və üslub cəhətdən təkmilləşdirir;

- mənbələrdən öyrəndiklərinin əsasında təqdimatlar hazırlayır.

10.4.2.

